

Asia: VN/35745/2023

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle opintoetuslaiksi ja eräiksi muiksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

1. Esityksen yleiset tavoitteet

Työ- ja elinkeinoministeriö pitää esityksen yleisiä tavoitteita kannatettavina. Ministeriön näkemyksen mukaan erityisesti opintotuen kannustinelementit sekä sen tukeminen, että opinnot läpäistään tavoiteajassa, voivat edesauttaa opinnoista valmistumista ja sitä kautta lisätä työvoiman tarjontaa ja työvoima-astetta.

2. Opintorahan, asumislisän ja opintolainan valtiontakauksen myöntäminen ja määrät

-

3. Opintotukeen oikeuttavat opinnot ja tukiaika muissa kuin korkeakouluopinnoissa

Työ- ja elinkeinoministeriön näkemyksen mukaan ehdotus opintotukiajan rajaamiseksi toisella asteella siten, että tukikuukausien enimmäismäärä on oppivelvollisuusopinnojen jälkeen enintään 52 kuukautta, voi lisätä pyrkimyksiä saattaa opinnot loppuun työttömyysetuudella.

Esityksen mukaan tutkintokohtaisen tukiajan pidennys olisi myös muissa kuin korkeakouluopinnoissa harkinnanvaraista, ja tukiajan pidennykseen tulisi olla jatkossa hyväksyttävä syy. Opinnojen loppuun saattamista opintotuella varmistettaisiin sillä, että harkinnanvaraisen tukiajan pidentämisen perusteet olisivat varsin joustavat. Harkinnanvaraisen tukiajan pidentämisen perusteet olisivat jatkossa samat toisen asteen ja korkea-asteen opinnoissa. Tutkintokohtaisen tukiajan pidennyksen piiriin tulisivat uusina saajina mukaan esimerkiksi urheilijat, ulkomailla opiskelleet tai opintoalan vaihtajat.

Työ- ja elinkeinoministeriö pitää tärkeänä sitä, että harkinnanvarainen tukiajan pidennys toteutuu myös käytännössä siten, että se edistää esityksessä kuvatulla tavalla opintojen loppuunsaattamista opintotuella muiden etuuksien sijaan, ja myös ehkäisee opintojen keskeyttämistä. Jos opintojen loppuunsaattaminen opintotuella vaikeutuu, voi sekin ministeriön näkemyksen mukaan lisätä

pyrkimyksiä työttömyysetuudella opiskeluun. Ellei opintoja voida saattaa loppuun opintotuella, vaarana on opintojen keskeytyminen, koska muuta ensisijaiseksi toimeentuloa turvaavaksi etuudeksi tarkoitettua sosiaalietuutta ei välttämättä ole mahdollista saada.

Työ- ja elinkeinoministeriö pitää hyvänä ja sääntelyä selkeyttävänä asiana sitä, että esityksessä on nostettu esiin tukiajan pidennyksen alaan tulevia ryhmiä. Ministeriön näkemyksen mukaan tukiajan pidentäminen on myös tarkoituksenmukaista esityksessä mainittujen henkilöryhmien kohdalla. Ministeriö pitää kuitenkin tärkeänä sen varmistamista, että harkinnanvaraisessa tukiajan pidennyksessä toteutuvat käytännössä muiltakin osin yhdenmukaiset ja selkeät tulkintalinjat, ja että pidennykseen ovat oikeutettuja ne, joille tukiajan pidentäminen on tarkoituksenmukaista.

4. Opintotukeen oikeuttavat opinnot ja tukiaika korkeakouluopinnoissa

Työ- ja elinkeinoministeriö viittaa kohdassa 3. mainitsemaansa ja toteaa, että ministeriön näkemyksen mukaan on kannatettavaa, että esityksessä on erikseen nostettu esiin joitakin ryhmiä, jotka tulevat tukiajan pidennyksen piiriin. Ministeriö pitää kuitenkin tärkeänä sitä, että harkinnanvaraisessa tukiajan pidennyksessä toteutuvat ylipäättänsä yhdenmukaiset ja selkeät tulkintalinjat, ja että pidennykseen ovat oikeutettuja ne, joille se on tarkoituksenmukaista.

5. Huoltajakorotus

-

6. Oppivelvollisen erityinen asumislisä ja koulumatkatuki

-

7. Opintolainan myöntäminen ja valtioneuvoston päätös

-

8. Luottolaitoksen velvollisuudet ja opintolainan takaisinmaksun vaatiminen

-

9. Korkeavastuu

-

10. Opintolainahyvitys

Työ- ja elinkeinoministeriö pitää ehdotusta opintolainahyvityksen muuttamisesta kaksiportaiseksi kannatettavana. Ministeriön näkemyksen mukaan kaksiportainen järjestelmä voi kannustaa opintojen nopeampaan suorittamiseen, ja ehdotus voisi siten lisätä työvoiman tarjontaa ja työvoima-astetta pitkällä aikavälillä.

Työ- ja elinkeinoministeriö esittää kuitenkin huolensa siitä, voiko opintolainahyvityksessä huomioon otettavan lainan alarajan nostaminen heikentää korkeakoulutukseen osallistumista ja sitä kautta osaavan työvoiman saatavuutta, erityisesti pienituloisista perheistä tulevien nuorten kohdalla, joilla mahdollisuus riskinottoon maltillisemmankin lainan ottamisessa voi olla este opinnoille.

11. Takausvastuulain ja sen perintä

-

12. Muut liitelait

-

13. Esityksen vaikutusarviot

-

14. Muita huomioita

Työ- ja elinkeinoministeriö toteaa, että jatkovalmistelussa olisi syytä varmistua siitä, että opintoetuslain ja työttömyysturvalain säännökset päätoimisista opinnoista muodostavat johdonmukaisen etuusjärjestelmäkokonaisuuden, ja että esimerkiksi mahdolliset määritelmien muutokset sovitetaan tarvittaessa yhteen työttömyysturvalain (1290/2002) säännösten kanssa.

Muun muassa esityksessä oleva päätoimisia opintoja ammatillisessa koulutuksessa koskeva opintoetuslain 9 § ei ole täysin yhdenmukainen työttömyysturvalain 2 luvun 10 §:n kanssa. Viimeksi mainituissa säännöksessä määritellään päätoimiset opinnot ammatillisessa koulutuksessa työttömyysturvajärjestelmän näkökulmasta. Tarvetta säännösten yhteensovittamiselle tulisi arvioida jatkovalmistelussa.

Vaikka esityksessä todetaan, että päätoimisia opintoja eräissä muissa koulutuksissa koskeva opintoetuslain 11 §:n vastaisi opintotukilain (65/1994) 5 a §:n 5 momentin sääntelyä, työ- ja elinkeinoministeriön näkemyksen mukaan aikuisille tarkoitetun perusopetuslain 46 §:n mukaista koulutusta koskeva laajuusvaatimus ei ole kyseisissä säännöksissä täysin yhdenmukainen. Jatkovalmistelussa olisikin syytä arvioida sitä, aiheutuuko tältä osin tarvetta yhteensovittaa opintotuki- ja työttömyysturvalainsäädäntöä.

Hjelt Jan
Työ- ja elinkeinoministeriö

Kerttula Veera
Työ- ja elinkeinoministeriö